

3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: міжнародний документ. Рада Європи. Прийнято в Римі 4 листоп. 1950 р., набрала чинності 3 верес. 1953 р. Режим доступу: https://www.echr.coe.int/documents/convention_ukr.pdf (дата звернення: 23.10.2025);

4. Конвенція Ради Європи № 108+ про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних / Рада Європи. Прийнято 28 січ. 1981 р., модернізовано 18 трав. 2018 р. Режим доступу: <https://www.coe.int/en/web/data-protection/convention108/modernised> (дата звернення: 23.10.2025);

5. Регламент (ЄС) 2016/679 Європейського парламенту і Ради Європейського Союзу про захист фізичних осіб у зв'язку з обробкою персональних даних (General Data Protection Regulation, GDPR). Прийнято 27 квіт. 2016 р., набрав чинності 25 трав. 2018 р. Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj> (дата звернення: 23.10.2025);

6. Закон України «Про захист персональних даних» від 1 черв. 2010 р. № 2297-VI. Верховна Рада України. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17> (дата звернення: 23.10.2025);

7. Закон України «Про електронні комунікації» від 16 груд. 2020 р. № 1089-IX. Верховна Рада України. Набув чинності 1 січ. 2022 р. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20> (дата звернення: 23.10.2025).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-557-3-42>

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПРАВОВІДНОСИНИ У СФЕРІ РОЗГЛЯДУ ЗЕМЕЛЬНИХ ТА ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ В КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПРАВОСВІДОМОСТІ СУДДІВ

Чебишев М. Р.

*аспірант кафедри правосуддя та філософії юридичного факультету,
Сумський національний аграрний університет
м. Суми, Україна*

Жоден вид судових проваджень не може існувати без наявності процесуальної форми, якою є судові засідання. Судові засідання – це регламентована процесуальним законом така послідовність дій суду, сторін, третіх осіб, їхніх представників, свідків, експертів тощо, яка надає кожному учаснику судового процесу, в тому числі і суду, право на вчинення тих чи інших процесуальних дій, незалежно від їх змісту і значення. В той же час,

в кожному виді правосуддя мова завжди йде про спір про право, а це означає, що судочинство носить змагальний характер, а відтак кожна із сторін проголошуючи свої вимоги до іншої сторони, підтверджує їх своїми засобами доказування, спрямовуючи в такий спосіб їх зміст в бік іншої сторони для відома і одночасно спрямовуючи їх суть до суду з метою переконання останнього в правомірності, а відтак і законності своїх вимог.

Такий процес носить уніфікований характер і стосується механізму розгляду як цивільних, так і земельних, житлових, трудових та сімейних справ. Отже, всі учасники судового процесу, в тому числі і суд, в межах процесуальної форми судових засідань, вступають у сферу різноспрямованих процесуальних правовідносин, які мають вигляд пояснень, показань, клопотань, запитань, звернень, судових дебатів тощо.

Така методологія є важливою, оскільки лише та доказова інформація, яка отримана судом в межах процесуальної форми судових засідань, набуває свого процесуально-правового значення. Та ж інформація доказового характеру, яка не була охоплена межами судового засідання, не має жодного процесуального значення, а відтак суд, ухвалюючи своє рішення у справі, не має права посилались на зміст таких доказів, хоча б вони і мали першорядне значення.

Діючі від імені і іменем держави, суд здійснює одну із найважливіших її функцій – функцію правосуддя, що вказує на те, що суд є провідником волі держави у сфері правозастосування, як єдиного механізму в питаннях урегулювання спірних правовідносин, які стали предметом судового розгляду. Таким чином, суд наділений правом від імені держави захищати порушені, невизнані чи оспорювані права, свободи та законні інтереси фізичних осіб, права та інтереси юридичних осіб та інтереси самої держави, проявляючи при цьому справедливість, неупередженість та своєчасність.

Отже, юридична природа процесуальних правовідносин, які виникають лише при зверненні особи до суду, якими в подальшому керує суд та контролюючи їх змістовну суть в ході судових засідань є значно складнішою, ніж просто відносини між судом і учасниками судових засідань. Якщо процесуальні відносини, які виникають між сторонами, сторонами і третіми особами, їхніми представниками тощо слугують юридично-провідною основою для змагальності сторін, суттю якої є розкриття змісту засобів доказування перед судом, кінцевою метою якого є затвердження судом виникнення, розвитку і припинення тих чи інших суспільних відносин, які мали, мають чи будуть мати місце між сторонами, то суд, перебуваючи в середині процесуальних правовідносин як керівник такими процесами, безумовно повинен проявляти психологічну витримку та процесуально-правову рівновіддаленість від сторін, формуючи логічну та правову неупередженість у своїх судженнях, дотримуючись при цьому судових правил етики та процесуальної культури, обумовленої не лише

мовною філологією, а і процесуально-правової дипломатії, що давало б можливість до найширшого прояву професійно-правової свідомості суддів. Всі ці положення є надзвичайно важливими не лише з точки зору правозастосування, а і надання всім процесуальним правовідносинам з точки зору їх організаційно-правові, професійно-культурологічні, технологічно-логічної складової є ключовими, оскільки саме вони є ключем до професійної правосвідомості суддів, впливаючи на одночасно і на формування довіри суспільства до суду і правосуддя та держави в цілому.

Що ж розуміється під поняттям процесуальних правовідносин? Так, П. Ф. Немеш та В. П. Феннич вказують, що «це суспільні відносини, що урегульовані нормами цивільного процесуального права, які виникають та розвиваються між судом та учасниками процесу під час здійснення правосуддя по конкретній цивільній справі» [1, с. 146].

Безумовно, процесуальні правовідносини – це не є процесуальною абстракцією. За своїм суб'єктивним складом такі відносини класично сприймалися як відносини між сторонами і судом, третіми особами і судом, судом і представниками сторін чи третіх осіб тощо. І це об'єктивно мало місце при наявності процесуальної активності суду, що було характерним за дії ЦПК України в редакції 1963 року [2], яка діяла до 2004 року. Сьогодні ж ситуація змінилася і суд займає пасивне положення, зведене до процесуального контролю за процесуальною змагальністю сторін, яка є змістовною частиною процесуальних правовідносин. Суд же лише сприймає і, усвідомлюючи доказову інформацію, оцінює її на основі своєї внутрішньої професійної правової свідомості. Контрольні функції суду сьогодні зводяться до того, щоб усувати порушення сторін, які вони можуть допускати у сфері безпосередньої змагальності, суть якої зводиться до доведення до суду того чи іншого змісту засобів доказування з метою переконання його в законності своїх дій у сфері тих чи інших земельних правовідносин. В цій частині, в постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 06 грудня 2023 року (справа № 201/9156/22, провадження № 61-9751св23) наголошено, що «саме суд керує цивільним процесом, роз'яснює учасникам справи їх права та обов'язки у змагальному процесі» [3].

Отже, під поняттям процесуальних правовідносин необхідно розуміти урегульовані процесуальними нормами права відносини, які виникають між сторонами, сторонами і третіми особами, їхніми представниками, свідками, перекладачами, експертами в межах процесуальної форми судових засідань, спрямованих на доведення до суду переконливості змісту своїх засобів доказування та контрольних процесуально-технічних функцій суду, спрямованих на недопущення порушень процесуального законодавства іншими учасниками судового процесу.

Таким чином, сьогодні ми маємо справу із наявністю процесуальних правовідносин як процесуальних складових судового процесу і контролюючих функцій суду за такими процесами.

Література

1. Немеш П. Ф. Курс цивільного процесу. Особлива частина : підручник. Кн. 1 / П. Ф. Немеш, В. П. Феннич ; рец. : В. І. Бобрик, С. Б. Булеца. Ужгород : РІК-У, 2023. 524 с.

2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.07.1963 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1501-06#Text> (дата звернення: 07.08.2025).

3. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 06 грудня 2023 року (справа № 201/9156/22, провадження № 61-9751св23). URL: <https://iplex.com.ua/doc.php?regnum=115654130&red=10000361b48eff8489ca5e56bb84de69c6e113&d=5> (дата звернення: 09.08.2025).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-557-3-43>

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ПЕРЕМІЩЕНИХ ДІТЕЙ ПІД ЧАС ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

Чепкова К. О.

кандидат юридичних наук,

докторант науково-організаційного відділу Військового інституту,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Будь-який збройний конфлікт – це підвищені ризики для життя і здоров'я дітей, зміна їх звичного способу життя. Одним із наслідків збройного конфлікту є переміщення цивільного населення, в тому числі і дітей.

Станом на 2024 рік у світі нараховувалося 50 мільйонів переміщених дітей через збройні конфлікти [1]. Питання щодо переміщених дітей під час збройного конфлікту є в постійному полі зору як на міжнародному рівні, на регіональному рівні, так і на рівні кожної окремої держави.

Існує загальне поняття “переміщена особа” [2], яке в свою чергу поєднує в собі:

(1) “біженець” – внаслідок подій і через обґрунтовані побоювання стати жертвою переслідувань за ознакою расової належності, релігії, громадянства, належності до певної соціальної групи чи політичних